

El magisteri històric-polític d'Antonio Fontán al diari Madrid (1967-1971)

Per **Carlos Barrera (Universidad de Navarra)**

Citació recomenada: Barrera, Carlos. (2011). "El magisteri històric-polític d'Antonio Fontán al diari Madrid (1967-1971)". Obra Periodística, 2. <http://www.upf.edu/obraperiodistica/ca/anuari-2011/antonio-fontan.html>

Resum:

El diari *Madrid* va ser, entre el 5 de setembre de 1966 i el 25 de novembre de 1971, un dels diaris espanyols més crítics amb l'evolució del règim de Franco. Les discrepàncies que va mantenir, en fons i forma, van acabar amb el seu tancament per ordre governativa. Des d'abril de 1967 Antonio Fontán va ser el seu director. Encara que no es va prodigar tant com altres col·laboradors habituals de la cèlebre "pàgina 3" d'opinió, les seves peces escrites al *Madrid* constitueixen un testimoni de gran valor sobre la seva visió dels principals problemes de l'Espanya de llavors. Els seus aguts anàlisi estaven habitualment dotats d'una rica contextualització històrica i d'una visió no només política sinó també moral dels problemes i dels seus possibles solucions. Com va dir en el seu article de comiat dels seus lectors, va ser un "lustre tan poblat de realitats, com de frustracions i esperances".

Paraules clau: Antonio Fontán, Diari *Madrid*, tardofranquisme, premsa, política

[Article en format .pdf](#)

L'autor

Antonio Fontán Pérez (1923-2010) va ser un home polifacètic. Catedràtic de filologia clàssica, periodista i polític, va aconseguir alt prestigi en aquests tres àmbits. Com a professor universitari va escriure moltes obres sobre la cultura llatina i l'humanisme renaixentista. Com a persona dedicada al periodisme, va fundar el setmanari gràfic L'Actualitat Espanyola (1952) i la revista cultural El nostre Temps (1956). El 1958, va ser el director de l'Institut de Periodisme de la Universitat de Navarra, primer centre universitari per a la formació de periodistes creat a Espanya. A l'abril de 1967 va ser designat director del diari *Madrid* fins al seu tancament el novembre de 1971. Monàrquic liberal, va ser membre del Consell Privat de Don Joan fins a la seva dissolució en 1969.

Durant la transició va ser un dels caps visibles del sector liberal de la UCD. Va ocupar els càrrecs de president del Senat en les corts constitucionals i posteriorment ministre de Administració Territorial. Va abandonar la primera línia de la política el 1983 però va seguir exercint el seu magisteri universitari i polític. El 1990 va crear Nova Revista de Política, Cultura i Art. Entre les nombroses distincions que va rebre al final de la seva vida va ser nomenat "Heroi de la Llibertat de Premsa" l'any 2000 per l'Institut Internacional de Premsa.

Període i tema

L'entrada en vigor de la nova llei de premsa i impremta de 1966 va afavorir un major dinamisme de l'opinió pública escrita a Espanya dins de l'etapa política coneguda com tardofranquisme. Els majors marges de llibertat d'informació i d'opinió, tot i que encara limitats i arbitraris, van propiciar que algunes publicacions periòdiques s'atreuissin a mostrar la seva disconformitat amb la lenta evolució política de la dictadura de Franco, en contrast amb el creixent dinamisme plural de la societat espanyola. Dins de la premsa diària, el diari Madrid va ser un dels més crítics des que Rafael Calvo Serer es va encarregar de la seva orientació ideològica al setembre de 1966. Va arribar a acumular fins a vint expedients de sanció, dos dels quals van motivar la seva suspensió durant quatre mesos entre juny i setembre de 1968.

Els articles d'Antonio Fontán són representatius de l'actitud amb què *Madrid* es va enfrontar als principals problemes de l'Espanya del tardofranquisme, inclosos els del propi assetjament al qual el diari es va veure sotmès pels governs de l'època. No amaga els seus desitjos d'arribar a una vida política democràtica per via de reforma, alhora que analitza les arrels dels problemes mitjançant l'ús freqüent de claus de tipus històric, moral i generacional.

Publicació

El diari vespertí *Madrid* va ser creat el 8 d'abril de 1939, escassament una setmana després d'acabar la guerra civil, pel periodista Juan Pujol. El 1962 la família Pujol el va vendre a la societat FACES, impulsada per diversos personatges monàrquics, falangistes i independents. Després de diversos intents de reanimar-lo, finalment va ser el catedràtic valencià i reconegut monàrquic Rafael Calvo Serer qui es va fer amb les regnes ideològiques del diari i va aconseguir posicionar-lo. El caràcter crític del diari amb l'evolució política del franquisme el va portar a enfrontaments freqüents, una suspensió de quatre mesos el 1968 i el tancament final el 1971.

Antologia

Els deu articles aquí recollits són un retrat viu de les "frustracions i esperances" a les que el propi Antonio Fontán es va referir a l'últim article de comiat dels lectors. Frustracions derivades de la manca d'adequació de les polítiques del règim a les esperances que semblaven haver obert des dels anys seixanta com a fruit de certes mesures de aperturisme polític i dels canvis socials en un context de creixement econòmic i canvi generacional. Fontán recorre habitualment a la comparació entre l'Espanya dels anys trenta i la dels seixanta per concloure que es compleixen les condicions per arribar a "una progressiva democratització econòmica, social i política" ("La reaparición de *Madrid*").

Poden distingir tres tipus entre els articles seleccionats: els que aborden temes de política general del tardofranquisme, els que analitzen qüestions específiques com l'Estatut del Moviment, l'estat d'excepció de 1969, i les lleis sindical i de premsa, i finalment els que es refereixen a la pròpia identitat, vida i avatars del diari.

Des de diferents perspectives apareix clarament una visió d'Espanya que podria resumir-se en la següent tesi de fons: els canvis econòmics, socials i religiosos produïts a Espanya i als països del seu entorn occidental, juntament amb el protagonisme creixent d'una generació que no ha fet la guerra, han de portar a un procés progressiu de modernització de les diferents estructures institucionals en sentit democràtic i participatiu.

Crida poderosament l'atenció l'optimisme que mostra l'autor tot i les evidents dificultats en el camí, de les que el seu diari era a més freqüent víctima. Fets que podien generar decepció i pesadesa, ell prefereix veure'ls com "estímul" i "alè" ("No debe asustarnos el futuro"). Quan el diari reapareix després de quatre mesos de suspensió vol fer-ho "serenament, sense escarafalls ni lamentacions i sense cap mena de menyspreus" ("La reaparición de *Madrid*"). I qualifica com a "experiència estimulante" la protagonitzada pel diari ("Adiós... "), la principal novetat va residir en l'inconformisme, sense incórrer "al afalac o l'adulació" ("*Madrid*, diario independiente").

Utilitza Fontán sovint la història d'Espanya i del món en les seves anàlisis. Li serveix per demostrar que estan canviant moltes coses i que no reconèixer-només pot portar a un enquistament estèril. Detecta "una profunda

inquietud que cada dia arriba a més extensos sectors" ("En treinta años han cambiado muchas cosas en España"). Per això escriu sobre la necessitat d'integrar "tota la força humana i social de les generacions joves (...) i de les noves realitats socials i polítiques presents ja al nostre país" ("Al final de la excepción").

Les raons de la modernització que el país necessitava no eren merament conjunturals sinó que estaven arrelades sobre el que deia "la base moral d'una societat moderna", és a dir, "la lliure i oberta discussió, la recerca de la veritat i del bé per tots els camins, el dret a equivocar-se i el dret natural a dissentir, sense més límit que el respecte a les llibertats i persones dels altres" ("No debe asustarnos el futuro").

Articles d'Antonio Fontán:

- " [Navidad 1967. No debe asustarnos el futuro](#)", 23 de desembre de 1967
- " [En treinta años han cambiado muchas cosas en España](#)", 30 de desembre de 1967
- " [La reaparición de Madrid](#)", 30 de setembre de 1968
- " [Estatuto del Movimiento y realidad política](#)", 16 de novembre de 1968
- " [Al final de la excepción](#)", 25 de març de 1969
- " [Treinta años de historia](#)", 1 d'abril de 1969
- " [Con el proyecto de ley. Los sindicatos siguen siendo verticales](#)", 13 de octubre de 1969
- " [La ley de prensa del 38 y la del 66](#)", 4 de desembre de 1969
- " [Madrid, diario independiente](#)", 5 de desembre de 1969
- " [Adiós...](#)", 25 de novembre de 1971

Darrera actualització 15-02-2012
© Universitat Pompeu Fabra, Barcelona